

6. EL SISTEMA D'ECONOMIA DE MERCAT O CAPITALISTA PUR

En aquest sistema les tres preguntes bàsiques es contesten de manera automàtica als MERCATS. Un mercat existeix en el moment que té lloc qualsevol intercanvi lliure de béns, serveis o factors, i funciona en aquest sistema de la manera següent:

- 1- Els venedors oferiran als mercats de béns i serveis allò que es demani i que resulti rendible després de cobrir els costos
- 2- Els consumidors hi adquiriran els béns i serveis que necessitin, en comparant qualitats i preus, dins les seves possibilitats de renda.
- 3- Els factors s'oferiran al mercat de factors, i els contractaran els empresaris que els necessitin. Qualsevol individu pot comprar factors i convertir-se en oferent al mercat del bé o servei que vulgui.
- 4- Els oferents i els demandants de qualsevol bé, servei o factor es posaran d'acord en el preu i la quantitat òptims per a aquell mercat, tot arribant-se a una quantitat d'equilibri que serà la que produeixin els productors i un preu d'equilibri al que es vendran els productes, i que seran els i les més rendibles per a totes les parts.
- 5- Si canvien l'oferta o la demanda de qualsevol bé, servei o factor (si canvien els gustos, per exemple) canviarà l'equilibri de mercat i per tant el preu i/o la quantitat d'equilibri.

Llavors, com es solucionen els problemes econòmics bàsics a aquest sistema?

QUÈ PRODUIR: Ho determina la combinació del que el públic necessita o vol (demanda) i el que resulta rendible produir després de cobrir costos (oferta)

COM PRODUIR: Les empreses privades són les que produeixen tot, i donat que han d'aconseguir els factors als mercats de factors a un preu determinat, intentaran minimitzar el cost de la producció tot fent servir la mínima quantitat possible, o triant els més barats, o invertint en tecnologies que a llarg termini facin més barata la producció de cada unitat de producte.

PER A QUI PRODUIR: Els béns i serveis que es produeixen en aquest sistema són per a qui pugui pagar-los. Són els preus i les rendes de les persones els que determinen per tant aquesta distribució.

- **El pare de l'economia de mercat: ADAM SMITH**

Aquest economista del segle XVIII és el primer que va defensar els avantatges del mercat com a motor de l'economia. Ell deia que el mercat és com una "mà invisible" que fa que, encara que cadascú busqui només el seu propi benefici, l'acord que necessàriament ha d'acabar existint entre l'oferta i la demanda quan s'intercanvien els béns assegura que el que s'acabi produint i al preu que s'acabi venent afavoreix tothom. Era un ferm defensor de la llibertat d'empresa i consum com a eines per

arribar a aquestes produccions òptimes per a tothom, si bé ha estat un autor molt malinterpretat. Ell defensava el mercat en oposició al sistema en què ell havia crescut, encara feudalista, en què ningú tenia la llibertat per produir el que volgués i els diners a dures penes circulaven, i per tant la classe mitjana no podia començar a existir. Mai va tenir res en contra de la intervenció de l'estat a l'economia, donat que mai va viure el capitalisme pur del que parlava la seva doctrina i per tant mai va estudiar ni viure cap dels seus inconvenients.

7. AVANTATGES I INCONVENIENTS DE L'ECONOMIA DE MERCAT

AVANTATGES

- La **llibertat** de producció i consum: qualsevol individu pot consumir i produir el que vulgui dins de les seves possibilitats de renda. Els productes que hi haurà al mercat, a més de ser els que el públic desitgi (ja que seran els que resultarà rendible produir), seran molt diversos en característiques i preus.
- L'**eficiència** del sistema, entesa com a produir el màxim possible amb el menor ús de recursos productius. Aquesta eficiència la fa possible la competència entre empreses i el fet que els consumidors volen pagar el mínim possible pels productes, raó per la què aquesta eficiència es tradueix també en **preus el més baixos possible**.
- El sistema de preus fa possible que els excedents i les escassetats de productes no durin gaire, ja que si les empreses tenen massa magatzem d'un producte el seu preu baixarà fins que aquests es buidin, i a la inversa.

INCONVENIENTS

- **La renda no es distribueix de forma equitativa.** La renda es distribueix en funció de com estan repartits els recursos (qui té terra, capital o és capaç de treballar) i dels salaris vigents, entre els què a més existeixen unes **diferències** enormes no sempre justes. De fet part de la població no té assegurada la feina, ja que ha d'aconseguir-la competint al mercat.
- **El mercat no en tots els casos assegura l'eficiència** de la producció : el mercat sense cap control genera el que en economia es coneix com a **errors de mercat**, que estudiarem detingudament més endavant aquest curs. Els més importants són:
 - Les conseqüències negatives de la producció que no té en compte i a les que no posa preu **fan del capitalisme un sistema insostenible** (si s'incloguessin als preus dels productes el seu veritable cost, inclosos els recursos que fa malbé sense pagar-los i no només els que sí paga l'empresari, el mercat sí seria eficient en aquests sentit i es produiria a un ritme que faria sostenible aquesta producció).
 - El sistema tal i com funciona permet que es formin conglomerats empresarials enormes que concentren massa poder i controlen els

preus (sobretot mitjançant un ús massiu de la publicitat), que acaben sent molt més alts que els que asseguraria un sistema realment basat en la competència.

- **El capitalisme tendeix a ser inestable** perquè es basa en que els empresaris inverteixen els seus diners en capital (per exemple màquines) sense conèixer del tot la situació en què vendran els productes, ja que la inversió és anterior en el temps, de manera que tot el sistema depèn de les expectatives d'éssers humans i no només de factors més predictibles. Aquest factor fa del capitalisme un sistema molt més inestable per la seva importància en el sistema financer: tota l'activitat econòmica real, i per tant els llocs de treball de la gran majoria de la població, depèn que la pugui finançar el sistema financer, que hi hagi diners al sistema bancari per poder demanar-los prestats i poder invertir-los i produir els béns i serveis. I donat que es tracta d'un sector extremadament sensible a les expectatives i voluntats d'agents que s'hi juguen els diners sense cap interès en l'economia real i a més sense pràcticament control per part de l'Estat, les crisis hi són molt freqüents, afectant directament als sectors productius i a la vida de la gent.

8. L'ECONOMIA PLANIFICADA, SOCIALISME O COMUNISME

Aquest sistema va estar vigent a tot l'est d'Europa i a la Xina fins als finals dels anys vuitanta. Actualment bàsicament està vigent a Cuba. Les seves característiques principals són:

1. Pràcticament no existeix la propietat privada. **La gran majoria dels recursos productius pertanyen a l'Estat**, que, mitjançant l'Agència de Planificació, els reparteix entre les fàbriques perquè puguin produir el que se'ls exigeix.
2. És per tant també l'Agència de Planificació la que **ordena a cada fàbrica què ha de produir i quina quantitat**.
3. **Les empreses no actuen pensant en maximitzar els beneficis** i per tant tampoc en minimitzar els costos, només volen complir el que se'ls exigeix pel que fa a les quantitats amb els recursos que se'ls han donat.
4. **Els preus els fixa també l'Estat**, i no reflecteixen ni l'oferta ni la demanda que té un producte.
5. **Les rendes són força igualitàries**, de manera que tothom cobra un sou molt similar.
6. Les feines es reparteixen en funció de la formació i experiència de cada persona, però, com que és l'Estat qui decideix les produccions i per tant quines feines existeixen, sempre **hi ha feina per a tothom**.
7. **L'Estat proveeix tots els serveis bàsics** a tota la població: educació, sanitat i fins i tot habitatge (que s'haurà d'anar pagant poc a poc, però a un preu raonable decidit per l'Estat)

8. Encara que històricament **mai no s'ha donat aquest sistema econòmic sense anar acompanyat d'una dictadura**, no existeix cap raó teòrica perquè no es pugui donar en democràcia.

- **En Karl Marx, l'inventor teòric del socialisme com a sistema econòmic**

El primer economista que va escriure sobre la necessitat de portar l'economia des de l'Estat va ser en Karl Marx. L'explotació de la mà d'obra per part dels empresaris, i l'extremadament desigual distribució de la renda que constituïen la norma durant les primeres dècades de capitalisme industrial, van inspirar l'autor a escriure que el sistema seria inevitablement substituït pel socialisme quan el proletariat (els treballadors) prenguessin per la força els mitjans de producció davant la impossibilitat de viure en aquelles condicions.

9. AVANTATGES I INCONVENIENTS DE L'ECONOMIA PLANIFICADA

AVANTATGES

- La **distribució de la renda és més justa** que la del capitalisme, ja que ningú pot ser propietari dels recursos i els salaris són igualitaris; en aquestes societats no hi ha pobres ni rics
- **No existeix l'atur**
- Tota la població té totes les **necessitats bàsiques cobertes**

INCONVENIENTS

- **Ineficiència:** com que ningú s'emporta els beneficis de les empreses i com que els preus no indiquen quins recursos són els més valuosos o escassos, no hi ha incentius per produir eficientment, és a dir, fent servir pocs recursos, i existeix un problema crònic de malbaratament d'aquests que poc a poc va anar fent insostenible el sistema. L'enorme aparell burocràtic que es va anar originant també va contribuir a la ineficiència del sistema (un sector públic que ho havia de controlar tot va comportar cada cop més i més obligacions d'omplir paperassa i de passar per procediments costosos en temps i diners per prendre decisions a les fàbriques i empreses en general)
- **Falta de llibertat:** tant de producció (com que no existeixen les empreses de propietat privada ningú té la llibertat de engegar-ne una) com de consum (no existeix la competència entre empreses perquè en ser totes de l'Estat només existeix una marca que produeixi cada producte, de manera que el consumidor no pot comparar ni triar)
- **Desigualtats reals:** encara que el funcionament del sistema conceptualment impossibilita l'existència de rics i pobres, el fet que només hagi existit acompanyat de dictadures és el responsable que en realitat sí s'hagi originat cada cop que s'ha posat en pràctica una classe social poderosa i amb més recursos lligada al partit comunista que governava.

10. EL SISTEMA D'ECONOMIA MIXTA

Les enormes desigualtats que va originar el capitalisme pur fins a mitjan segle XX i la ineficiència del sistema de planificació central tal i com es va aplicar expliquen que al món el sistema que hagi tingut més èxit i estigui més present sigui un **sistema intermedi anomenat d'economia mixta**.

En una economia mixta el sector privat i el públic col·laboren en contestar les preguntes bàsiques de l'economia. En general aquestes es contesten igual que al capitalisme pur, ja que els mercats i el sistema de preus són així mateix els pilars bàsics del sistema, però es reserven al sector públic les funcions següents per intentar frenar els danys dels grans inconvenients del capitalisme:

- **Oferir béns públics:** hi ha béns que el mercat no produeix en la quantitat suficient o a un preu que la societat consideri just perquè no posa preu per si mateix als beneficis que generen, per no ser monetaris. És el cas de l'educació, la sanitat o les infraestructures portuàries o de qualsevol tipus.
- **Redistribuir la renda:** l'Estat porta a terme tot tipus d'activitats per fer menys greus les diferències de renda entres els individus: impostos que graven més les rendes més altes, pensions de jubilació i atur, ajuts de tot tipus a famílies desfavorides...
- **Estabilitzar els cicles econòmics:** com que l'activitat econòmica presenta de manera automàtica fases de creixement i recessió, el sector públic engega polítiques monetàries o fiscals que intentin frenar la caiguda de la producció i el consum en moments de crisi (consumint més ell i donant més ajudes directes, bàsicament) i refredar l'augment de la producció per frenar la pujada de preus quan l'economia està en expansió. Des que el món va entrar en la última gran crisi econòmica, però, aquesta funció s'està posant molt en dubte, ja que molts Estats (europeus, sobretot, així com la seva autoritat monetària comú) van optar des d'un moment donat per retallar l'activitat del sector públic precisament quan l'economia més s'enfonsava, fent la crisi encara més profunda. La raó és que s'ha donat prioritat a la moderació del dèficit públic per davant de l'activació de l'activitat econòmica, de manera que la funció estabilitzadora de l'Estat ha desaparegut pràcticament a nivell pràctic.